Archetype

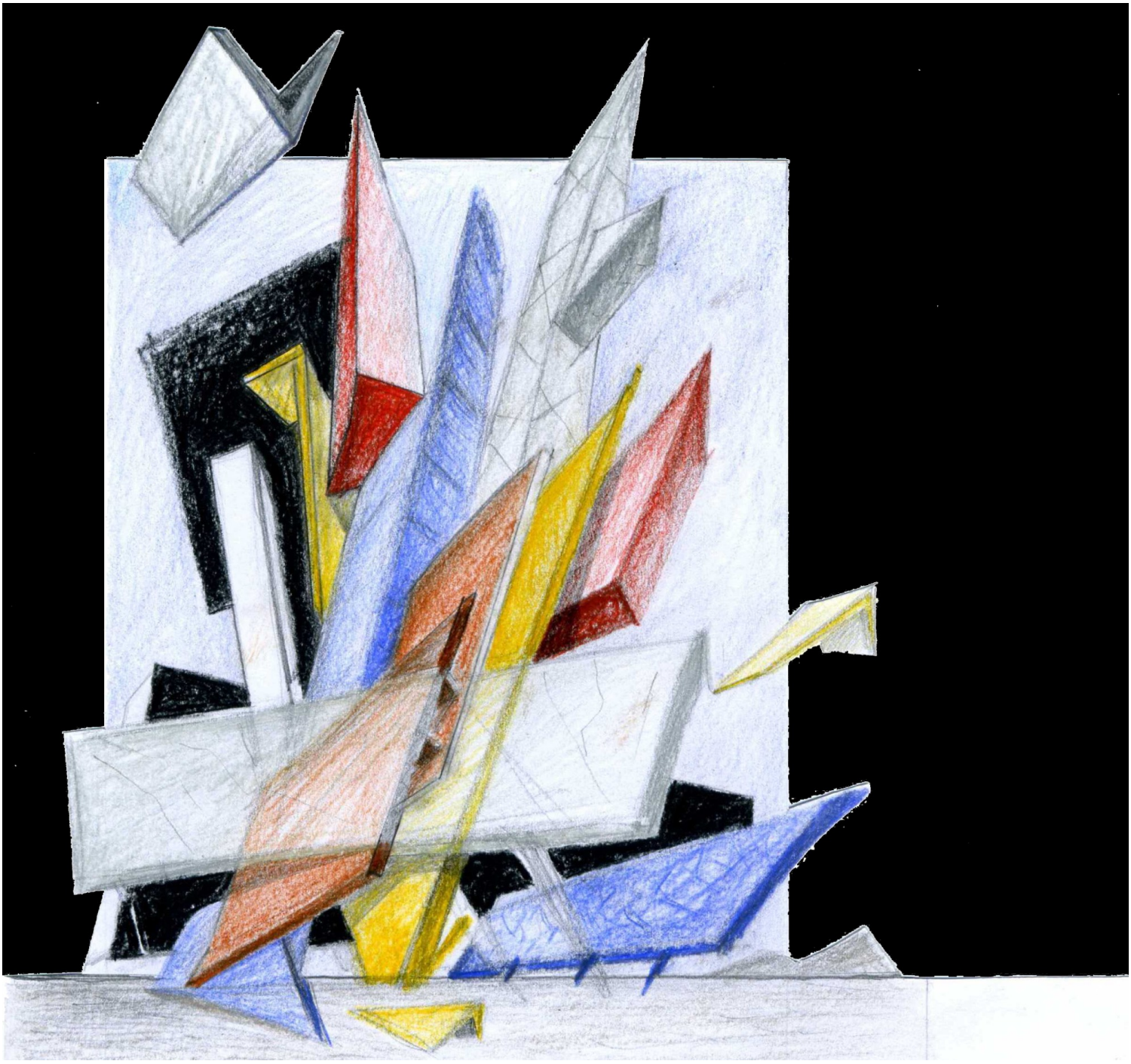

Η μοίρα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μας

Τάσης Παπαϊωάννου - 28/02/2020

Φαίνεται πως είναι πλέον διαχρονικό χαρακτηριστικό στη χώρα μας να καταστρέφουμε ή να αλλοιώνουμε τα έργα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Με την ίδια ασυνειδησία και ανευθυνότητα που γκρεμίσαμε στο

παρελθόν τα παλιά αθηναϊκά σπίτια και αργότερα τα νεοκλασικά, συνεχίζουμε ακάθεκτοι να κακοποιούμε και τα λιγοστά καλά κτίρια της πρόσφατης Ιστορίας μας. Θαρρείς και η γενιά μας εκδικείται τις προηγούμενες, αφανίζοντας με μένος τα έργα τους που μας τις θυμίζουν.

Είναι χαρακτηριστική η κραυγαλέα διαφορά μας από τις άλλες ευρωπαϊκές και αμερικανικές χώρες, οι οποίες αντιθέτως σέβονται, προστατεύουν και αναδεικνύουν τα έργα της νεότερης αρχιτεκτονικής τους κληρονομιάς. Γιατί δεν εξηγείται διαφορετικά ο τρόπος που τα αντιμετωπίζουμε.

Σαν να τα μισούμε για κάποιον ανεξήγητο και ακατανόητο λόγο. Σαν να μας θυμίζουν κάτι σκοτεινό, βαθύ, όντας ένας καθρέπτης από τον οποίο δεν μπορούμε να κρυφτούμε. Ενας καθρέπτης που φανερώνει το πραγματικό μας πρόσωπο και το ρηχό πολιτισμικό μας επίπεδο. Και τι χτίσαμε στη θέση τους; Τερατουργήματα. Μια διαρκής κατρακύλα από το κακό στο χειρότερο!

Ο κατάλογος δεν έχει τέλος. Ελάχιστα από τα εξαιρετικά κτίρια που μελέτησε και έχτισε ο οραματιστής αρχιτέκτονας Τάκης Ζενέτος απομένουν αλώβητα από την καταστρεπτική μανία των καιρών. Αλλά και τα κτίρια του μεγάλου δασκάλου Αρη Κωνσταντινίδη δεν γλίτωσαν από το σύγχρονο «γούστο» μας, αφού δυστυχώς κι εκείνος όσο ζούσε αντίκρισε το έργο του να ευτελίζεται, νιώθοντας απέραντη πικρία και απογοήτευση τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

Δείτε πώς συμπεριφερθήκαμε, για παράδειγμα, στις εργατικές πολυκατοικίες στη Νέα Φιλαδέλφεια, προσθέτοντας από πάνω τους, σαν φέσι, κεραμοσκεπείς στέγες (!) παραμορφώνοντας τελείως τη μορφή τους ή πώς αφήσαμε να ρημάξουνε τα υπέροχα «Ξενία» που έχτισε όσο εργαζόταν στην τεχνική υπηρεσία του ΕΟΤ.

Και το κακό δεν λέει να σταματήσει, συνεχίζεται αμείωτο στις μέρες μας. Το δυστύχημα μάλιστα είναι ότι την αλλοίωση αυτή πολλές φορές την υπογράφουν ανερυθρίαστα συνάδελφοι αρχιτέκτονες. Για το ακρωτηριασμένο κτίριο ΦΙΞ είχα αναφερθεί παλιότερα, δεν χρειάζεται να επανέλθω (βλ. «Εφ.Συν.» 12-2-2014). Ας αφήσουμε τον χρόνο που περνάει να το κρίνει καλύτερα.

Σήμερα βλέπουμε να ολοκληρώνεται η βίαιη επέμβαση στην Εθνική Πινακοθήκη, έργο των αρχιτεκτόνων Παύλου Μυλωνά και Δημήτρη Φατούρου, στο πλαίσιο της επέκτασης και του εκσυγχρονισμού της. Ιδιαίτερα τους δύο άσχημους υπερμεγέθεις πύργους των κατακόρυφων πυρήνων κυκλοφορίας από οπλισμένο σκυρόδεμα, που έχουν κολλήσει άτεχνα πάνω στο σώμα του παλαιού κτιρίου, οι οποίοι μαζί με τις υπόλοιπες μεταλλικές προσθήκες αλλοίωσαν μια για πάντα τη μορφή του.

Ολα είναι αποδεκτά πια σ’ αυτόν τον τόπο; Τι κι αν διαμαρτυρήθηκαν αρκετοί συνάδελφοι για τον τρόπο, αλλά και τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν γι’ αυτές τις βάναυσες και άστοχες επεμβάσεις, στο έργο άλλωστε ενός αρχιτέκτονα, ο οποίος βρίσκεται ανάμεσά μας και κανείς δεν ένοιωσε την υποχρέωση να ρωτήσει τη γνώμη του. Δεν ίδρωσε όμως το αυτί κανενός «αρμοδίου».

Αλίμονο για τον πολιτισμό μας, την τέχνη και την αρχιτεκτονική, αν η Εθνική Πινακοθήκη και το ΕΜΣΤ αντιμετωπίζουν μ’ αυτόν τον τρόπο τη σύγχρονη αρχιτεκτονική μας κληρονομιά! Αυτοί που υποτίθεται ότι είναι οι θεματοφύλακες της προστασίας και της ανάδειξής της. Καταστροφές ασυγχώρητες που φανερώνουν όχι μόνον πλήρη άγνοια, αλλά και υπέρμετρη αλαζονεία και κομπασμό.

Μια αλαζονεία χαρακτηριστική της εποχής μας, όπου νομίζουμε πως τάχατες έχουμε το δικαίωμα να μεταχειριζόμαστε κατά το δοκούν ό,τι μας έχει παραδοθεί από τις προηγούμενες γενιές. Ο σεβασμός είναι φαίνεται δύσκολη έννοια, καθώς και η ταπεινότητα που όφειλε να χαρακτηρίζει τους νεότερους αρχιτέκτονες σε σχέση με το έργο των προκατόχων τους που υπήρξαν οι δάσκαλοί μας (μεταφορικά και κυριολεκτικά).

Τελευταία δημοσιοποιήθηκε και η έγκριση για την επανάχρηση του εμβληματικού κτιρίου του ΟΛΠ, την «Παγόδα» όπως το αποκαλούν οι Πειραιώτες, εξαιρετικό έργο των αρχιτεκτόνων Ιωάννη Λιάπη και Ηλία Σκρουμπέλου. Σωστή η απόφαση (επιτέλους) για διατήρηση και αξιοποίηση του κτιρίου, αλλά αυτή ήταν η ενδεδειγμένη λύση, με τη μετατροπή του σε «ξενοδοχείο»;

Μήπως με τον τρόπο αυτόν αλλοιώνεται τόσο η ιστορική του μνήμη, ως χώρος αποχαιρετισμού των Ελλήνων που έφευγαν τότε για την ξενιτιά, όσο και η αρχιτεκτονική δομή του που αναφέρεται σε μεγάλους ενιαίους χώρους και όχι σε μικρά επαναλαμβανόμενα δωμάτια ενός ξενοδοχείου;

Είναι αλήθεια ότι έχουμε τόσο λίγα ωραία δημόσια κτίρια μέσα στο παχύσαρκο, ομοιόμορφο και αποπνικτικό σώμα της Αθήνας που θα έπρεπε να τα προσέχουμε ως κόρην οφθαλμού. Κι όμως καταντήσαμε κι αυτά να τα χαλνάμε, μετατρέποντάς τα σε κάτι άλλο απ' αυτό που ήταν, χάνοντας τον σημαντικό δημόσιο-κοινωνικό ρόλο που επιτελούσαν στη ζωή της πόλης.

Για άλλη μια φορά το ιδιωτικό καταπνίγει το δημόσιο. Πόσο δίκιο είχε ο Κώστας Αξελός όταν έλεγε: «Οι Νεοέλληνες δεν κατάφεραν να εναρμονίσουν τη σχέση μεταξύ του προσωπικού και του δημοσίου»

Τόσο πια το αλαζονικό Εγώ έχει κατακλύσει αυτή τη χώρα; Τίποτε δεν λογαριάζουμε πια; Δεν καθίσαμε ποτέ να συζητήσουμε σοβαρά μεταξύ μας, να στοχαστούμε για το πώς και το γιατί. Ισως τότε να καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι πολλές φορές πρέπει να αντιστεκόμαστε και να λέμε «όχι». Χρόνο με τον χρόνο αυτός ο τόπος, απ' άκρου σ' άκρον, μοιάζει να μετατρέπεται σ' ένα τεράστιο ξενοδοχείο όπου παντού αναγράφεται με φωτεινά γράμματα: «Ο πελάτης έχει πάντα δίκιο»!

[1] Κώστας Αξελός, *Η μοίρα της σύγχρονης Ελλάδας*, Νεφέλη, Αθήνα, 2010.

*Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών στις 30.07.2019